

Jak pracować w domu z dzieckiem dyslektycznym (wybór ćwiczeń)

Ćwiczenia percepcji słuchowej

1. Powtarzanie wyrazów, krótkich zdań, opowiadań.
2. Wymienianie jak największej liczby wyrazów zaczynających się lub kończących na określoną głoskę.
3. Tworzenie wyrazów rozpoczynających się od danej sylaby.
4. Podawanie głoski ze względu na jej lokalizację (pierwsza, druga, ostatnia).
5. Powtarzanie (tworzenie) par słów opozycyjnych, np.: bary- pary, głos - kłos, data - tata.

Ćwiczenia percepcji wzrokowej

1. Uzupełnianie brakujących elementów w rysunkach, obrazkach.
2. Szukanie różnic i podobieństw między obrazkami.
3. Śledzenie wzrokiem biegu linii ograniczonych punktami (cyfry i litery).
4. Śledzenie wzrokiem po śladzie linii łączących figury, tam i z powrotem .
5. Zapamiętywanie kształtu figur i ich rozmieszczenia.
6. Wyodrębnianie liter w wyrazach, podkreślanie ich barwnym ołówkiem.
7. Odczytywanie par wyrazów w kolumnach - wyrazy podobne optycznie, jak i w brzmieniu fonetycznym.
8. Odczytywanie wyrazów w pionie (metoda wertykalna).
9. Czytanie tekstu sylabami (pionowo).
10. Tworzenie wyrazów rozpoczynających się od liter najczęściej mylonych: n-u-m, d-p-b, p-g.
11. Składanie pociętych liter, wyrazów wg wzoru.
12. Tworzenie tekstu z rozsypanki wyrazowej, zapisywanie zdań.

Ćwiczenia sprawności manualnej

1. Malowanie farbami dużych kształtów oraz ich zamalowywanie.
2. Malowanie farbami (pędzlem, palcem, pęczkiem waty) celem wyrabiania właściwego nacisku.
3. Rysowanie przez kalkę techniczną.
4. Pogrubianie konturów, obwodzenie po śladach linii pojedynczych szlaków, obrazków, figur geometrycznych.
5. Wycinanie po liniach prostych, falistych, łamanych.
6. Pisanie palcem po tacy, której powierzchnia pokryta jest warstwą drobnej kaszy.
7. Wyklejanie napisu plasteliną i obwodzenie po nim palcem.

8. Origami papierowe.

Ćwiczenia w czytaniu

1. Labirynty - odczytywanie haseł z liter zebranych po drodze.
2. Łączenie w pary wyrazów różniących się jedną literą.
3. Podkreślanie wśród rozsypanki wyrazowej wyrazów pięcioliterowych, sześcioliterowych itd.
4. Wyszukiwanie wyrazów ukrytych w podanych słowach.
5. Tworzenie anagramów (tworzenie wyrazów z poprzestawianych liter).
6. Uzupełnianie luk w tekście wyrazami umieszczonymi poniżej.
7. Wykreślanie z tekstu niepotrzebnych (nie pasujących do kontekstu) wyrazów.

Czytanie "we dwoje"

Czytanie "we dwoje" prowadzi się wtedy, gdy dziecko ma znaczne trudności, np. czyta po literze, nie potrafi złożyć liter w całość.

Rodzic czyta powoli, ale tak, aby nie dzielić wyrazów, lecz starać się odczytać je w całości. Można przy tym wyraz "rozciągnąć" tak, jakby się śpiewało.

Głos dorosłego powinien być cichy, natomiast dziecka głośny, wyraźnie słyszalny.

W miarę poprawy, głos dorosłego będzie stopniowo zanikał, a śpiewne rozciąganie ulegało skróceniu.

Czytanie takie nie powinno przekraczać 10 minut, ale ćwiczyć je trzeba codziennie.

Czytanie pod kontrolą dorosłego

Czytanie pod kontrolą prowadzi się, gdy dziecko już nie literuje i potrafi czytać samodzielnie, chociaż jeszcze nie całkiem poprawnie.

Dziecko czyta powoli, a dorosły poprawia jego błędy (błędnie przeczytane słowa należy odczytać ponownie), zwracając uwagę również na interpunkcję.

Dziecko czytając posługuje się wskazówką zrobioną z twardego pokolorowanego kartonu. Przesuwa ją w sposób ciągły pod wierszami tekstu (wskazówka "prowadzi" oczy dziecka, reguluje tempo oraz kierunek ruchu gałek ocznych),

- po każdym czytaniu dziecko powinno opowiedzieć co przeczytało
- jeśli opowiada niedokładnie, należy pomóc mu pytaniami
- jeśli z opowiadania wynika, że nie rozumie treści, powinno ponownie przeczytać tekst
- ostatnim etapem może być namalowanie obrazka związanego z treścią czytanki lub (i) rozmowa na jej temat.

Ćwiczenia w pisaniu

Uwagi wstępne:

- ćwiczenia w pisaniu należy prowadzić systematycznie, w przeznaczonym do tego osobnym zeszytcie.
  - ich podstawą powinny być teksty przeznaczone dla określonego wieku (np. z podręczników szkolnych, zbiorów dydaktycznych itp.).
  - każde ćwiczenie warto opatrzyć datą.
  - w zapisach nie powinno być skreśleń. Każdy błąd ma być wymazany za pomocą korektora lub gumki, a wyraz lub jego fragment napisany ponownie.
  - co jakiś czas (przynajmniej raz w miesiącu), zeszyt ćwiczeń powinien być sprawdzany przez nauczyciela.
1. Czytanie zapamiętywanie i zapisywanie z pamięci zestawu wyrazów.
  2. Układanie zdań z wykorzystaniem wszystkich podanych wyrazów.
  3. Dopisywanie do podanego zestawu wyrazów, wyrazów o podobnym znaczeniu.
  4. Tworzenie łańcucha wyrazów z trudnościami ortograficznymi. Każdy następny wyraz zaczyna się od ostatniej litery poprzedniego.
  5. Dopisywanie synonimów do podanych wyrazów (np.z uwzględnieniem ch-h).
  6. Rozwiązywanie diagramów, krzyżówek, rebusów.

Pisanie z pamięci (wg. M Szurmiak)

Ćwiczenia w pisaniu z pamięci należy stosować, gdy dziecko opanowało już umiejętność zapisywania i odczytywania wyrazów. Przebiegać one powinny w następującej kolejności:

1. Dziecko odczytuje zdanie wybrane do pisania (podpis pod obrazkiem, krótkie zdanie z elementarza).
2. Liczy na palcach wyrazy w nim zawarte wymawiając je głośno.
3. Spoglądając na wzór, układa całe zdania z liter ruchomego alfabetu.
4. Każdy wyraz dzieli na litery, wymawiając odpowiednie głoski i biorąc każdą literę do ręki. Klaszcze tyle razy, ile jest liter w wyrazie, albo stuka ołówkiem o stolik.
5. Składa zdania z powrotem i odczytuje je całe jeszcze raz.
6. Każdy wyraz dzieli na sylaby, a następnie wyklaskuje (wystukuje) liczbę sylab w wyrazie.
7. Zasłania zdanie kartką papieru i pisze w zeszytcie, dyktując sobie półgłosem po sylabie.
8. Porównuje zapis z tekstem i poprawia samodzielnie ewentualne błędy.
9. Rodzic kontroluje poprawność zapisu.

10. Jednorazowa dawka pisania z pamięci nie powinna przekraczać 2-3 zdań. W miarę uzyskiwania efektów należy odchodzić stopniowo od początkowych etapów (np. układania z ruchomego alfabetu).

Pisanie ze słuchu (wg. M Szurmiak)

Ćwiczenia w pisaniu ze słuchu stosuje się, gdy dziecko umie już poprawnie pisać z pamięci.

1. Rodzic czyta dziecku głośno całe dyktando (3-4, potem więcej zdań) i sprawdza, czy dziecko zrozumiało treść.
2. Czyta pierwsze zdanie, dziecko powtarza i liczy na palcach wyrazy (na początku nie powinno być więcej jak 3-4 wyrazy).
3. Trudniejsze wyrazy dziecko układa z ruchomego alfabetu albo (starsze dzieci) wyszukuje w słowniku.
4. Dzieli te wyrazy na litery i sylaby.
5. Prowadzący ćwiczenie powtórnie czyta całe zdania, a potem zasłania ułożony trudny wyraz (lub zamyka słowniczek).
6. Dziecko zapisuje całe zdanie, a rodzic sprawdza, czy napisało dobrze i poleca poprawić błędy (dziecko pisze ołówkiem).

Należy pamiętać o tym, że dyktując trzeba wyraźnie wymawiać każdy wyraz, aby dziecko mogło usłyszeć wszystkie występujące w nim głoski.

Dyktando w 10 punktach - z komentarzem ortograficznym (opr. M. Bogdanowicz)

1. Umów się z dzieckiem, że codziennie będziecie robić dyktando obejmujące 3 zdania. Wymyślcie wspólnie nagrodę po każdym tygodniu pracy.
2. Zaznacz w książce dziecka 3 zdania i przeczytaj na głos pierwsze zdanie.
3. Dziecko powtarza zdanie i omawia pisownię każdego wyrazu (podaje zasady pisowni).
4. Dziecko zapisuje zdanie (podobnie postępuje z następnymi zdaniami).
5. Dziecko samodzielnie sprawdza cały napisany tekst.
6. Dorosły sprawdza tekst. Jeżeli znajdzie błędy, podaje ich liczbę.
7. Dziecko ponownie sprawdza tekst z pomocą słownika ortograficznego.
8. Dorosły sprawdza poprawiony tekst. Jeżeli nadal są błędy, wskazuje tekst, z którego dyktował zdania.
9. Dziecko porównuje napisany tekst ze wzorem i ostatecznie poprawia błędy.
10. Dziecko opracowuje błędnie napisane wyrazy (np. podaje zasady pisowni, wyrazy pokrewne, odmienia wyraz przez przypadki, wymienia na inne formy).

Uwagi:

Podstawowym założeniem stosowania techniki: dyktando z komentarzem ortograficznym jest przeświadczenie o możliwości utrwalenia zasad pisowni i wytworzenia pełnej świadomości ortograficznej przez przekształcenie się nawyku "głośnego myślenia" - określenia zasad pisowni - w nawyk cichego przypominania ich sobie podczas pisania.

Kolejnym zadaniem ćwiczenia jest wytworzenie nawyku dokładnego sprawdzania i poprawiania każdej pracy pisemnej po napisaniu.

Dziecko ma prawo do popełnienia błędu, ale **nie ma prawa pozostawić go bez poprawienia**.

Warunkiem uzyskania tych efektów jest wykonywanie omawianego ćwiczenia krótko, lecz systematycznie oraz zawarcie umowy z dzieckiem co do czasu pracy (codziennie), liczby dyktowanych zdań (zawsze tej samej) oraz nagrody (po każdym tygodniu ćwiczeń).

W ten sposób dziecko nie będzie usiłowało tych spraw stale z nami negocjować.

Tak więc ćwiczenie " dyktando w 10 punktach " ma :

- utrwalić znajomość zasad pisowni
- wytworzyć nawyk stałego przywoływania zasad ortograficznych podczas pisania
- wytworzyć nawyk stałego sprawdzania napisanego tekstu, a więc poczucie odpowiedzialności za napisany tekst.

Jak sobie radzić?

Tygodniowe ćwiczenia poprawnej pisowni - samodzielna praca starszych uczniów. (opr. M. Bogdanowicz)

- Przygotowanie.
  - załóż zeszyt do ćwiczeń ortograficznych
  - powtórz i utwórz zasady pisowni
  - na końcu zeszytu załóż "Słowniczek Trudnych Wyrazów".
- Pisanie z pamięci - co dzień.
  - przeczytaj uważnie wybrany przez siebie, lub wskazany przez nauczyciela, fragment tekstu (ok. 5 zdań niezbyt długich, po ok. 5 wyrazów w zdaniu)
  - przeczytaj pierwsze zdanie zapamiętując tekst i pisownię wyrazów; uzasadnij pisownię trudnych wyrazów
  - powiedz tekst z pamięci
  - przeczytaj powtórnie zdanie sprawdzając, czy dobrze zapamiętałeś
  - napisz tekst z pamięci
  - sprawdź zapis i nanieś poprawki
  - porównaj zapis ze zdaniem wzorcowym i nanieś poprawki

- zakryj zdanie wzorcowe i napisane
- napisz powtórnie to samo zdanie
- sprawdź zapis.
- Poprawa błędów.
  - wypisz wyrazy, w których popełniłeś błędy i uzasadnij poprawną pisownię
  - wyrazy te zastosuj w krzyżówce, ułóż z nimi zdania, utwórz rodzinę wyrazów pokrewnych, wykonaj ćwiczenie utrwalające pisownię (bibliografia).
  - wpisz je do "Słownika Trudnych Wyrazów" (na końcu zeszytu).
- Sprawdzian - co tydzień.
  - pracuj codziennie, zapisując datę przy wykonywanych ćwiczeniach
  - po tygodniu ćwiczeń poproś kogoś, aby podyktował ci zdania, które codziennie pisałeś
  - sprawdź, o ile błędów mniej zrobiłeś niż poprzednio, i popraw je (wg wzoru).

Po każdym tygodniu ćwiczeń pokaż zeszyt nauczycielowi.

Sposoby i strategie sprzyjające uczeniu się ucznia z dysleksją:

- ❖ Zachęcaj uczniów do świadomego dokonywania oceny metody, jakiej będą używać do uczenia się.
- ❖ Upewnij się, że dyslektyczne dziecko siedzi we właściwym miejscu w stosunku do tablicy i obok odpowiedniej osoby, dla maksymalnej koncentracji.
- ❖ Rozpoczynaj każdą lekcję od zarysowania zakresu treści i zakończ podsumowaniem.
- ❖ Naucz uczniów sporządzania dobrych notatek i sprawdzaj, jak oni je robią.
- ❖ Zachęcaj do stosowania właściwych metod czytania, które pozwolą wyszukać informacje – należy przeczytać pobieżnie a potem pilnie prześledzić wzrokiem „słowo za słowem”.
- ❖ Zachęcaj uczniów do pisania krótkich wniosków pod koniec każdego tematu czy dyskusji, a także podsumowania odnoszącego się do całości rozdziału, w ten sposób uczeń posiada gotowe notatki do powtórzenia.
- ❖ Przed sprawdzianem sprawdź, czy uczniowie mają kompletne notatki. Zaproponuj, żeby pytali ciebie o pominięte, opuszczone i niezrozumiałe dla nich punkty lub prosili o pomoc w wyjaśnieniu nieczytelnych notatek.
- ❖ Przypominaj uczniom o efektywnych powtórkach i ćwicz z nimi skuteczne sposoby przygotowywania się do egzaminów.
- ❖ Upewnij się, że dzieci dyslektyczne wiedzą o tym i ubiegają się o udogodnienia na egzaminie z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym.
- ❖ Poinformuj dzieci o miejscach, gdzie mogą uzyskać pomoc i poradę od profesjonalisty, który rozumie problem dysleksji.

- ❖ Jeśli wiesz, że dziecko może lepiej wykonać zadanie, nie akceptuj pracy na niższym poziomie. Stawiaj przed nim zadania, a ono zrozumie, czego się oczekuje i jak praca może być udoskonalona lub poprawiona.

Warunki sprzyjające uczeniu się na lekcji:

- ❖ Szukaj okazji do pochwał i budowania samooceny.
- ❖ Oczekuj sukcesu.
- ❖ Oceniaj prace pisane w klasie pod względem zawartości, a nie ortografii; koncentrowanie się na obydwu rzeczach w tym samym czasie może być niemożliwe dla uczniów z dysleksją.
- ❖ Oceniaj pozytywnie – zaznaczaj to, co jest dobre, nie podkreślaj tego, co jest złe, doceniaj także wysiłek, jaki został włożony w pracę.
- ❖ Sprawdzaj wiedzę ustnie, kiedy tylko jest możliwość.
- ❖ Pamiętaj, że robienie notatek zajmuje dużo więcej czasu uczniom z dysleksją i dlatego mogą być niekompletne.
- ❖ Pomagaj uczniom odkrywać ich własny styl uczenia się.
- ❖ Pozostawiaj notatki na tablicy tak długo, jak to jest możliwe – dysleksja przyczynia się do dłuższego czasu przepisywania.
- ❖ Zapisuj starannie notatkę na tablicy. Używaj kolorowej kredy do zapisywania różnych fragmentów tekstu na tablicy, to ułatwia uczniom dokładne przepisywanie.
- ❖ Zapisuj na tablicy wyrazy kluczowe w sposób czytelny, wyraźnie.
- ❖ Upewnij się, że dziecko dobrze widzi zapis na tablicy.
- ❖ Przeznaczaj odpowiednio dużo czasu na to, żeby uczeń mógł przepisać zadanie domowe.
- ❖ Przygotuj kserokopie podsumowujących krótkich notatek, lecz rozdawaj je pod koniec lekcji, aby uczniowie uważnie słuchali, zamiast je czytać.
- ❖ Przygotuj listę kluczowych pojęć dla twojego przedmiotu.
- ❖ Stosuj arkusze ćwiczeń przygotowane komputerowo lub napisane odręcznie w sposób przejrzysty, tzn. w szerokich polach z odpowiednim odstępem (np. co druga linie).
- ❖ Mów z twarzą zwróconą do klasy i utrzymuj kontakt wzrokowy, żeby skupić uwagę uczniów.
- ❖ Podziel złożone instrukcje na proste i zrozumiałe części.
- ❖ Minimalizuj wszelkie zakłócenia lekcji (np. szmer, rozproszenie, znużenie, zmęczenie).
- ❖ Ważne instrukcje formułuj jasno i zwięźle.
- ❖ Zachęcaj uczniów do nauki własnej z wykorzystaniem technik audiowizualnych – magnetofonu do nagrywania mowy, komputera do pisania tekstu.
- ❖ Zachęcaj i wprowadzaj „pomoc koleżeńską”.

Przeciwwskazania, zabrania się:

- ❖ Nie kpiluj, nie ośmieszaj i nie bądź uszczypliwy, nie stosuj sarkazmu („Nie, ty znowu! Ty znowu swoje!”).

- ❖ Nie zmuszaj dziecka z dysleksją do czytania na głos, jeśli nie jest chętne.
- ❖ W pisemnej pracy oznaczaj tylko ilość błędów na marginesie, nie podkreślaj ich czerwonym długopisem, ponieważ błędy się utrwalają, a ponadto jest to szczególnie zniechęcające i deprymujące dla ucznia.
- ❖ Nie każ dziecku z dysleksją przepisywać pracy jeszcze raz.
- ❖ Nie porównuj dziecka z dysleksją z innymi uczniami lub jego rodzeństwem.
- ❖ Nie mów zbyt szybko – uczeń z dysleksją ma trudności z zapamiętaniem i zrozumieniem szybkiej mowy.
- ❖ Nie ignoruj sygnałów, że dziecko traci koncentrację uwagi albo nie rozumie.
- ❖ Nie pracuj z dzieckiem przez długi czas bez przerw.
- ❖ Nie oczekuj zawsze natychmiastowej odpowiedzi, daj dziecku czas na zastanowienie i zebranie myśli.